

ICOMOS HÍRADÓ

a Magyar Nemzeti Bizottság közleményei

34. évfolyam – 1. szám

2026. február

Tartalom

Veöreös András elnök úr levele a tagságnak az ICOMOS MNB 60. évfordulójának alkalmából	2
Beszámoló az ICOMOS 2025. október 11-19. között a nepáli Lumbiniben és Katmanduban tartott közgyűléséről és tudományos szimpóziumáról	7
Virágos Magyarország Környezetszépítő Verseny – Országos díjátadó.....	13
Beszámoló az ICOMOS MNBE olaszországi tanulmányútjáról.....	14
Elismerések a műemlékvédelem területén végzett munkásságért	28
Cleve Rudolfné dr. Harrach Erzsébet építészmérnöktől búcsúzunk.....	31
Búcsúzunk Dragonits Tamás építésztől.....	33
Elhunyt Szekér György építész, művészettörténész.....	35
Felhívás a 2025-ös Möller István Emlékérem adományozására.....	37

ICOMOS Közgyűlés Lumbiniben

Konferencia Firenzében

Elismerések a műemlékvédelem területén végzett munkáért

Búcsúzunk

Veöreös András elnök úr levele a tagságnak az ICOMOS MNB 60. évfordulójának alkalmából

Tisztelt ICOMOS Tagság! Kedves Kollégák!

Hatvan éves az ICOMOS. A nemzetközi szervezet 1965-ös létrejöttét 1966 januárjában követte a hazai csoport hivatalos megalapítása. Hatvan év nagy idő, sok minden változott azóta a világban, a társadalomban, így a műemlékvédelemben is.

A hatvanéves évforduló alkalmat ad részben arra, hogy visszatekintsünk, mit végeztek elődeink a távolabbi múltban, mit végeztünk mi a közelmúltban; másrészt lehetőséget ad a jelen értékelésére és jövőkép megfogalmazására. Az biztos, hogy a XXI. század elején a műemlékvédelem egészen más társadalmi helyzetben van, mint hatvan évvel ezelőtt. Más gondolkodásmód értéknek a társadalom, mások a védelem eszközei és lehetőségei, mások a civilek feladatai.

Az ICOMOS szerepének változása a hivatásos műemlékvédelmi szervezet változásainak tükrében

A legutóbbi évtizedben számos tanulmány jelent meg a hazai szakajtóban, mely azt állítja, hogy Magyarországon megszűnt a műemlékvédelem és szakmai programjaink témájának felvetésével kapcsolatban is rendszeresen kapunk visszajelzést, hogy a magyarországi műemlékvédelem valódi problémáival kellene foglalkoznunk. A kijelentések, visszajelzések alapja a hivatásos műemlékvédelmi szervezeti rendszer folyamatos átalakítása, a központi szakmai szervezet megszüntetése. Látnunk kell ugyanakkor, hogy ezzel párhuzamosan a területen tevékenykedő civil szervezetek is új szerepkörbe kerültek.

Megpróbálom összefoglalni, hogy vajon a társadalmi változások, a hatósági rendszer átalakítása hogyan hat a műemlékvédelem, mint társadalmi tevékenység motivációjára, az alapjául szolgáló identitáskeresés és identitás megőrzés szerepére? A tevékenység szereplői az építetők, a tervezők és szaktervezők, a kutatók, a hatóság és a civil egyesületek. Vizsgáljuk meg, hogy a hivatásos szervezetek működési kereteinek és a jogszabályi környezet változásai a szereplők melyik csoportját, különösen a civil szektort hogyan érintették.

A szervezeti rendszer folyamatos átalakítása, a központi szakmai szervezet megszüntetése tény. A hazai műemlékvédelem egyik virágkorát kétségtelenül a hatvanas-hetvenes-nyolcvanas években élte, amikor az Országos Műemléki Felügyelőség kezében összpontosult a műemléki kutatás-tervezés-kivitelezés egysége, az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság is fontos szerepet vállalt az ország műemlékvédelmi közéletében. A szervezetet irányító szakembereink aktívan részt vettek a hazai és nemzetközi szakmai munkában, jelen voltak a Velencei karta szövegének megfogalmazásánál, 1972-ben a világ legnagyobb nemzetközi műemlékvédelmi kongresszusára, az ICOMOS közgyűlésére Budapesten került sor. A korszakban számos, ma is kiválónak tekintett műemlék-helyreállítás született a már említett Velencei karta szellemiségében, melyek – mai szemmel nézve – rendkívül bátran nyúltak bele a műemlék épületekbe, de kétségtelen, hogy a kortárs építészeti beavatkozások magas színvonalon valósultak meg és az épületek legfőbb történeti értékeit juttatták kifejezésre.

A kilencvenes évektől, a hivatalos szervezet hatósággá történő átszervezését követően, majd az ezredforduló után kiegészítve a régészeti és műtárgy-felügyeleti hatósági feladatokkal egy komplex, akkori elnevezéssel integrált szemléletű örökségvédelmi hatóság jött létre, mely a műemlék-felügyeleti tevékenységében a korábbi szellemiségét vitte tovább, ugyanakkor nehezen birkózott meg azzal, hogy a rendszerváltást követően az állami kézben összpontosuló teljes folyamat helyett a tulajdonviszonyok alapvetően megváltoztak, a magántulajdonosoknak a beruházásokkal kapcsolatban a szakszerűség, a műemléki szempontok előtérbe helyezése helyett a gyorsaság és az ár-érték optimalizálása vált prioritássá, amiből következik, hogy a – szakmai oldalról elsődleges fontosságú –, de a másik oldalról tekintve idő- és pénzrabló műemléki kutatás és restaurálás a beruházók szemében legtöbbször a munkát

akadályozó tényezővé változott. Ugyanakkor a személyi átfedéseknek köszönhetően a civil szektor tevékenysége továbbra is szorosan összefonódott a hivatásos szervezet munkájával.

A civil szervezetek működése a kilencvenes évektől új lendületet kapott. Az ICOMOS, mint szakmai szervezet esetében a tagság nagy része továbbra is a hivatásszerűen a műemlékvédelem területén dolgozó szakemberekből került ki, és a tevékenység is több szalon kapcsolódott az országos szakmai programokhoz.

Mindeközben a jogszabályi környezet többször változott, 1997-től a műemlékvédelemről szóló LIV. törvény, 2001-től a Kulturális örökség védelméről szóló LXIV. törvény adta a fő keretet, melyet az elmúlt húsz évben több végrehajtási rendelet segített, időről időre változó tartalommal, de végső soron mindvégig a műemléki értékek védelmét szolgálva. Fontos lépésnek kell tekinteni a régészeti örökséggel és a műemléki értékkel kapcsolatos szakértői tevékenységről szóló 439/2013. (XI. 20.) Korm. rendeletet, mely a szakértői jogosultságokat szabályozza. A jelenlegi szabályozás fő eleme A magyar építészetéről szóló 2023. évi C. törvény, mely preambuluma, szellemisége alapján kiválóan alkalmas a műemléki értékek védelmére.

Természetesen fontos kiemelni, hogy minden jogszabály annyit ér, amennyit az adott társadalom betart belőle. A műemlékvédelmi szabályozás betartatásáért felelős hatóság számos átszervezésen esett át 2010 óta. A központi feladatokat: nyilvántartási hatósági feladatokat, szakmai koordinációs feladatokat, tervtanács működtetésével kapcsolatos feladatokat ellátó szervezet a Kulturális Örökségvédelmi Hivatalból a Forster Gyula Központba, a Belügyminisztériumba, a Lechner Tudásközpontba, a Miniszterelnökségre került, jelenleg az Építési és Közlekedési Minisztériumban helyettes államtitkárságként működik, bizonyos feladatokat a Várkapitányság és a Magyar Nemzeti Múzeum látnak el.

A hatósági feladatokat ellátó oldalon ezzel szemben mindössze egy nagyobb átszervezésre került sor, amikor 2011-től a műemlék- és régészeti felügyeleti tevékenység a Kulturális Örökségvédelmi Hivaltól átkerült a megyei kormányhivatalok feladatkörébe. Az első, még regionális rendszert hamarosan a teljesen megyékre bontott felosztás váltotta fel. A kormányhivatalokon belül azóta több átszervezés volt, a hatósági munka a megyénként kijelölt központi járási hivatalokhoz, majd a kormányhivatalok építésügyi és örökségvédelmi főosztályaihoz került. A főosztályok saját belátásuk szerint hoztak létre örökségvédelmi osztályokat vagy integrálták a feladatot az építésügyi osztályok szervezetrendszerébe, a felépítés tehát gyakorlatilag megyénként eltérő.

Mindeközben az ICOMOS, és a többi szakmai civil szervezet változatlan formában és változatlan tevékenységgel dolgozik tovább, miközben módszereit igyekszik az aktuális helyzethez igazítani. A feladat továbbra is a nemzetközi elvek közismertté tétele, közvetítése, és ezek segítségével a műemléki értékek védelme.

Az átszervezésekkel párhuzamosan a hivatásos műemlékvédelem területén a szakemberek csaknem teljes cseréje történt meg. A kormányhivatali szervezetrendszerbe integrálódva a hangsúly a szakmai feladatok felől az adminisztratív és a hatósági területre tevődött át, ami az elkötelezett, sokszor vezető beosztású műemlék-felügyelők jelentős részének távozásához vezetett. A hivatali rendszerbe belépő új munkatársak pedig mentori rendszer és tapasztalt munkatársak hiányában az értékőrző szemlélet helyett a hatósági ügyintézés fontosságának szemléletét sajátították el. Mára a hivatásos műemlékvédelmi felügyeleti feladatokat ellátó szakemberek és a civil szektor tagsága teljesen elvált egymástól, alig van személyi átfedés és a kapcsolat is minimális.

Az ICOMOS tagsága ezzel szemben állandónak tekinthető, ami azt is jelenti, hogy a szervezet öregszik. Ezt felismerve kapott rendkívül fontos szerepet a fiatal szakemberek egyesületi munkába, szakmai közéletbe való bevonása, akik civil munkájukat a tapasztalt munkatársak folyamatos segítségével végzik.

Társadalmi változások

Folyamatosan hangsúlyozzuk, hogy a műemlékvédelem társadalmi tevékenység, kulturális kérdés. Ezért érdemes az elmúlt néhány évtized műemlékvédelmi szempontjait fontos változásait társadalmi oldalról is áttekinteni. A műemlék a társadalmi identitás kifejezője, a régi épületek megőrzése a hovatartozástudat kialakítása és megerősítése érdekében kifejtett társadalmi tevékenység. A templomok a vallási identitás szimbólumai, a kastélyok, parasztházak, ikonikus középületek a nemzeti identitást jelenítik meg.

A XXI. század elejére Magyarországon – de valószínűleg egész Európában – az identitás jelentősége, tartalma nagy mértékben átalakult azzal, hogy a közösség építéséről a hangsúly az egyén boldogulására tevődött és egyre nagyobb mértékben tevődik át. Nem beszélhetünk a klasszikus értelemben vett családi, nemzeti, vallási, nyelvi, sőt nemi identitásról sem. Nagy kérdés, hogy ebben a társadalomban az identitást szimbolizáló műemlékekre szükség van-e?

A társadalmi változások kimenetelét egyelőre nem látjuk, hiszen a változások körülöttünk zajlanak, de az biztosan kijelenthető, hogy a műemlék épületek nem bírnak ugyanolyan kulturális jelentőséggel, mint a fél évszázaddal ezelőtti emberek számára. Míg az ötven évvel ezelőtti turisztikai kínálat legfontosabb célpontjai a jelentős nemzeti műemlékek voltak, ma az elsődleges célpontok a helytől független élményprogramok, melyeknek legfeljebb díszletül szolgál egy-egy műemlék.

Vessünk egy pillantást a műemlékvédelem elméleti kérdéseinek változásaira.

A műemlék fogalmát felváltotta a kulturális örökség-épített örökség fogalma, ami szükségszerűen az objektumoknak egy tágabb körére értelmezhető – melyek ugyanakkor nem bírnak akkora értékkel, mint az elsővonalbeli műemlékek. Nagyon fontos a fogalmak szétválasztása és helyén kezelése! A kulturális örökség műemlékként való kezelése irreális terhet ró a társadalomra, viszont még károsabb, amikor a műemléket próbáljuk a kulturális örökség védelmére használható eszközökkel kezelni, hiszen ez szükségszerűen értékvesztéshez vezet. A fogalmak tisztázására, az értékek rangsorolására való képesség elsajátítására vonatkozó továbbképzés, tanfolyam hiányában rendkívül fontos szerep jut a civileknek, az ICOMOS is számos új feladattal találkozik ezen a területen.

A műemlékvédelmi tevékenység legutóbbi eredményei

A műemlékvédelem egy rendkívül szerteágazó társadalmi tevékenység. Beletartozik az értékek feltárásának alapkutatása, a szakemberek közép- és felsőfokú képzése, a szakmai ismeretterjesztés, a laikusok szemléletének formálása, és természetesen maga az épületekkel kapcsolatos építési és restaurálási munka annak teljes előkészítő fázisával együtt.

A műemlékvédelmi tevékenység legszembetűnőbben a helyreállításokon keresztül nyilvánul meg, itt dől el, hogy a laikus építető értékőrző szemlélettel rendelkezik-e, a tervezési- és kivitelezési munkában résztvevő szakemberek kellő szaktudással bírnak-e? Az értékőrző szemléletű felújításhoz szakszerű kutatás, minden épületrészre kiterjedő műszaki vizsgálatok, az épület adottságaihoz illeszkedő tervezési program, gondos tervezés és a tervek alapján végzett szakszerű kivitelezés szükséges. Az ICOMOS tagjainak jelentős része hivatásszerűen vesz részt a műemléki helyreállításokban kutatóként, tervezőként, kivitelezőként, hatósági ügyintézőként. Hogy mi tekinthető sikeres helyreállításnak, az persze nehezen határozható meg objektív módon, konkrét mérőszámként az ICOMOS által évente a legsikeresebbnek ítélt épületnek adományozott díj szolgálhat iránymutatásként. Az ICOMOS évről-évre három-négy helyreállítást tüntet ki, melyek a szakemberekből álló zsűri álláspontja szerint megfelelnek a műemlékek szakszerű, értékőrző helyreállítására vonatkozó követelményeknek.

A díjazottak között rendre szerepelnek helyreállított egyházi műemlékek, állami tulajdonban levő kastélyok, várak, de gyakran magánberuházásként megvalósult épületfelújítások is. A díjazottak, és különösen a jelölések számának emelkedése azt mutatja, hogy épített örökségünk minden évben példásan helyreállított műemlékekkel gazdagodik és a társadalom legalább egy részében érdeklődésre is számot tart.

A helyreállítások között önálló csoportként kell említést tenni a Népi Építészeti Program keretei között megvalósított helyreállításokról. Az épített örökség egyik legveszélyeztetettebb csoportját alkotó falusi házak felújítását megalapozó szakértői dokumentációk és tervek elkészítését, valamint a helyreállítást is támogató program keretei között több száz épület újulhatott meg az elmúlt években. A program gyakorlata, a mentori rendszer példaértékű, szellemiségében a műemlék-felügyelet fénykorában végzett tevékenységét idézi fel. A program kidolgozói, szakmai irányítói között, vagy éppen a mentori szervezetben szintén ott találjuk az ICOMOS tagjait.

A sikeres műemlékvédelmi tevékenység egyik alapfeltétele az értékek ismerete. Az épített örökség inventarizálása új lendületet vett a Magyar Építészeti Múzeum Műemlékvédelmi Dokumentációs Központ által megkezdett országos építészeti topográfia elkészítésének elindításával. A munkában a műemlékvédelem területén gyakorlattal rendelkező szakemberek, oktatási intézmények vesznek részt. Az egységes koncepció alapján megkezdett, évtizedes programot kínáló feladat hosszú távon alapozhatja meg az értékőrző tevékenységet. Az oktatási intézmények bevonása révén a program a szakember-utánpótlás szakmai kiképzéséhez is hozzájárul. A program jelentőségét az ICOMOS számos rendezvényén hangsúlyozza, tagjai közül többen vesznek részt a megvalósításban is.

A Méptv. életbe lépésével kibővült a tervtanácsok által véleményezendő tervek köre, a műemlékeket, műemléki környezetet, műemléki jelentőségű területet, sőt a világörökségi területeket érintő építészeti beavatkozások előtt minden esetben kötelező a tervtanácsai vélemény beszerzése. A tervtanácsok megfelelő szemléletű, értékőrző gondolkodású szakemberrel való feltöltése nem kis feladat, de ennek megvalósulása esetén nagy szolgálatot tehet a műemléki értékek megőrzése terén. Számos ICOMOS-tag vesz részt a különböző szintű tervtanácsok működésében.

A műemlékvédelemmel kapcsolatos joganyag értelemszerűen nagyon fontos eleme az értékvédelmi tevékenységnek. Az Alaptörvény preambulumban megfogalmazottak szerint a kultúra, az örökség és az ember alkotta értékek védelme legmagasabb szintű jogszabályi alátámasztást nyert. A 2024-ben életbe lépett magyar építészetről szóló törvény kifejezetten a műemléki értékek megőrzése mellett foglal állást, és támogatja a műemlékvédelemhez kapcsolódó egyéb tevékenységeket is így a hazai (regionális) és természetes építőanyagok használatát, a tájkép megőrzését, a településképek megőrzését. A műemlékvédelem törvényi kereteit kiegészítő rendeletek szövegei a leglényegesebb kérdésekben változatlanok maradtak az elmúlt évtizedekben, bár az engedélyhez vagy bejelentéshez kötött tevékenységek meghatározása folyamatos korrekcióra szorul. Az ICOMOS véleményezőként szervezatként vagy tagjainak tevékenységén keresztül rendszeresen vesz részt, vagy ajánlja fel tapasztalatait és segítségét a jogalkotó számára a jogszabályok előkészítési folyamatában.

Az elmúlt évtizedben ugrásszerűen megnőtt a műemlékvédelemhez kapcsolódó szakmai rendezvények száma, melyek jelentős részét az ICOMOS szervezte. A szervezet rendezésében megvalósuló Országos Műemléki Konferencia és Műemléki Világnap, mint hagyományos rendezvények mellett az ICOMOS gyakran működik közre társszervezőként a szakterületen működő oktatási intézmények vagy másik civil egyesületek által szervezett programokon. Egyre nagyobb számban jelennek meg szakmai kiadványok, a kutatási anyagok felhasználásával a jelentősebb épületek helyreállításáról szinte minden esetben – legalább ismeretterjesztő színvonalú – kiadvány születik, az ICOMOS is törekszik rá, hogy lehetőleg minden szakmai rendezvényről készüljön az utókor számára is hozzáférhető, kézbe vehető szakmai kiadvány.

Az építész-képző felsőoktatási intézmények szinte mindegyikében megjelent a történeti épületekkel, műemlékekkel foglalkozó specializáció vagy szakirányú továbbképzés, a műegyetemi hagyományos szakmérnöki képzés megújult és két másik szakmérnöki továbbképzés is indult a szakterületen. Az ICOMOS oktatási szakbizottsága mára aktív kapcsolatot épített ki a felsőoktatási intézmények többségével, számos kapcsolódási ponton alakult ki együttműködés.

A műemlék-felügyeleti feladatot ellátó szakemberek számára évente négy alkalommal kötelező jelleggel szervez továbbképzést a szakmai irányító minisztérium. A lassan formálódó rendszerbe a szakmai civil szervezetek is bevonásra kerülnek, az ICOMOS több hivatalos továbbképzésnek lehetett a

házigazdája az elmúlt években, megteremtve ezzel a kapcsolatot a hatóság és a szakmai rendezvények között.

A formális szakmai továbbképzések mellett meg kell említeni a szervezet fiatalítási programját, a Fiatal Műemlékvédők Fórumát is, melyek a központi igazgatási szervezet megszűnésével keletkezett űrt hivatott kitölteni. Célja a szakma humánerőforrásának folyamatos fejlesztése, a tapasztaltabb és a fiatalabb szakemberek közötti kapcsolat kialakítása, a tapasztalatcsere lehetőségének megteremtése, a fiatalok civil munkába való bevonása.

Konklúzió

Napjaink műemlékvédelmi tevékenységei közül kiemelve a magyar építészetről szóló törvény alapvetéseit, a tervtanácsi rendszer működését, a műemléki topográfia készítésének folyamatát, a szakmai rendezvények számának növekedését, a műemlékvédelmi szakterületen megjelenő közép- és felsőfokú képzések számának gyarapodását, a szakmai díjakkal elismert helyreállításokat, a műemlékvédelem megszűnéséről, működéséről mindenképpen árnyaltabb véleményt kell megfogalmaznunk, és látnunk kell, hogy a civil szervezetek, így az ICOMOS szerepe folyamatosan változik, feladatköre átalakul.

Kétségtelen tény, hogy a XX. század második felében lefektetett alapokon a 2000-es évek első évtizedéig működő műemlékvédelmi rendszer már nem létezik Magyarországon. A műemlékvédelem működésének vagy nem működésének okait a társadalom szemléletének változtatásában, a szakemberek képzésének-továbbképzésének lehetőségeiben, vagyis a műemléki értékekről szóló döntések meghozatalában érintett humán tényező gondolkodásának átformálásában kell keresnünk. A feladat nem kicsi: a XXI. századi társadalom rövid távú célokat megfogalmazó szemlélete, az egyéni érdek közösségi célok elé helyezése nem kedvez az értékőrzés hosszú távon kamatozó, minden szereplőtől áldozatvállalást követelő gondolkodásának érvényre juttatása során.

Ezek közül az ICOMOS szervezetként az értékőrző szemlélet továbbadásával elsősorban a szakemberek továbbképzése és a társadalom edukálása területén tud eredményeket elérni, a tagjain keresztül pedig bármely, műemlékvédelemhez tartozó tevékenységi körben hirdetheti a műemlék megőrzésének fontosságát. Ehhez természetesen aktív, következetes szemléletet való, proaktív, szorgalmas, a társadalmi célokért áldozatvállalásra kész tagokra van szükség. A feladat sokrétű, de bárki számára adott a lehetőség, hogy munkájával szabadidejével segítse a szervezet tevékenységét.

Bízunk benne, hogy az ICOMOS az előbbieken leírt szemléletű tagságának köszönhetően meg fog tudni felelni a XXI. század kihívásainak és továbbra is hozzá tud járulni a műemléki értékek megőrzéséhez!

*Veöreös András
elnök*

Beszámoló az ICOMOS 2025. október 11-19. között a nepáli Lumbiniben és Katmanduban tartott közgyűléséről és tudományos szimpóziumáról

Egyedüli magyar résztvevőként és előadóként (ahogy 2023-ban Sydney-ben is) vettem részt az ICOMOS 2025. évi közgyűlésén és tudományos szimpóziumán (ICOMOS AGA2025 and International Scientific Symposium) Lumbiniben és Katmanduban, Nepálban. Teljesen önerőből finanszíroztam, szerveztem és valósítottam meg az egy hetes szakmai utat, az azt követő 10 napos egyéni kirándulást, és végül egy 10 napos nepáli körúton vettem részt.

Nepálban 2025 szeptemberében jelentős, főleg fiatalok által vezetett tüntetések zajlottak a kormányzati korrupció és a közösségi média betiltása ellen, melyek erőszakba torkolltak, több halálos áldozatot követelve, és végül a miniszterelnök lemondásához, illetve ideiglenes kormány kinevezéséhez vezettek, ezért teljesen bizonytalan volt, hogy az ICOMOS Nepál tudja-e vállalni a tervezett program megtartását. Végül rendeződött a helyzet, útnak indulhattam Nepálba, e titokzatos, egzotikus országba, felfedezni és megismerni gazdag természeti és kulturális örökségét.¹

Az ICOMOS 2025. évi közgyűlés és nemzetközi tudományos szimpózium a Lumbini Buddhista Egyetemen került megrendezésre mintegy 300 résztvevővel 50 országból. A szervező, az ICOMOS Nepál felvállalta az ICOMOS 2024-2027-es hároméves tudományos tervéhez való hozzájárulás fontos feladatát, amelynek első évében a lehetséges katasztrófákra való felkészülésre összpontosítottak a veszélyek megelőzése és enyhítése, a rugalmasság javítása, valamint az örökségünket fenyegető konfliktusokra való felkészülés fókuszba helyezésével. Ennek megfelelően a tudományos szimpózium témája: Az örökség és a rugalmasság megítélése – katasztrófakockázat-csökkentés és felkészültség (Perceptions of Heritage and Resilience – Disaster Risk Reduction and Preparedness) volt. Az altémák: konfliktusok kezelése és leküzdése (Navigating and Negotiating Conflict); a természet erőinek legyőzése (Withstanding the Forces of Nature); az örökség felhasználása a béke érdekében (Leveraging Heritage for Peace).

Az ICOMOS Alapszabálya szerinti ülésekre október 11-15. között, míg az éves közgyűlésre október 14-én került sor. Az ICOMOS megalapításának 60 éves évfordulóját előadásokkal, kerekasztal-beszélgetéssel és ünnepi vacsorával köszöntöttük. Az egyik prezentációból megtudtuk, hogy az ICOMOS 1965. évi megalapításának évében, az első közgyűlésen 22 ország, közöttük Magyarország is részt vett. Napjainkra a nemzetközi műemlékvédelmi szervezetnek több mint 12.000 tagja van 130 országból. A tudományos szimpózium megnyitójára október 15-én került sor ünnepi beszédekkel, este díszvacsora keretében nyílt lehetőségünk ismerkedni, szakmai kapcsolatokat építeni. Ezt követően, október 16-án és 17-én, két teljes napon át 9 és 19 óra között 3 helyszínen párhuzamosan folytak a vetített képes előadások. A mintegy 250 benyújtott absztraktból 150 prezentációt hallhattunk.

A katasztrófakockázat-csökkentés fókuszba-helyezésének sürgető aktualitást adott, hogy az utóbbi időben világszerte gyakoribbá válnak a szélsőséges időjárási jelenségek és földrengések. A Nepálban 2015. április 25-én a fővárostól, Katmandutól 80 km-re észak-nyugatra, Gorka közelében bekövetkezett 7,8-as erősségű földrengésben közel 200.000 lakóház megsemmisült és számos világörökségi helyszín, értékes épület is jelentősen megrongálódott. Ezzel összefüggésben sokféle szemszögből vizsgálták és mutatták be az építészeti és kézműves örökség megmentésének és helyreállításának problémáit, a kihívásokat és erőfeszítéseket. Korábban 1934-ben volt Nepálban 7,9 erősségű földrengés, amely romba döntötte Katmandu több épületét, közöttük többszáz éves templomokat. Megállapítást nyert, hogy Nepálban 80-100 évente várható nagyobb földrengés, amelyre föl kell készülni. A műemléki épületek

¹ A mintegy 30 millió lakosú, Magyarország területének másfélszeresével rendelkező Nepálban 10 UNESCO világörökségi helyszín található; ezek közül 8 kulturális, 2 természeti jelentőségű. A kulturális helyszínek: Lumbini, Buddha szülőhelye, valamint a Katmandu-völgy 7 temploma és óvárosi terei, gazdag építészeti együttesekkel. A természeti helyszínek: a Sagarmatha és a Chitwan nemzeti parkok.

fafaragványainak esetében nemcsak a megfelelő minőségű faanyag biztosítása, hanem a kézműves mesterségbeli tudás továbbörökítése is szükséges az ősi fafaragások helyreállításához, újra faragásához. Széles körben hasznosíthatók az árvíz, erős esőzések, földcsuszamlás, szökőár következtében sérült műemlékek, műemléki helyszínek helyreállításának az esettanulmányokban elhangzott tapasztalatai és megoldásai. A harmadik – az örökséggel a békéért (Leveraging Heritage for Peace) – témához kapcsolódva tartottam meg prezentációm Határon átnyúló együttműködés a kulturális örökség területén a békés egymás mellett élés segítésére (Cross-border Cooperation on Cultural Heritage for Peaceful Coexistence) címmel. Előadásomban azt mutattam be, hogy a Szimmetria Alapítvány (melynek programigazgatója vagyok) és partnerei által kialakított szlovák-magyar együttműködés ezeréves közös örökségünk, a felvidéki középkori falképes templomok széleskörű megismertetésére együtt szervezett bemutatások, közös konferenciák segítik a két nép barátságát, békés egymás mellett élését. Mondanivalómat az Interreg Szlovákia-Magyarország Program megfogalmazására építettem: „Néhány határ menti területen az együttműködésnek még be kellett gyógyítania a történelem sebeit, és a közelmúltbeli „ellenségeket” „szomszédokká” kellett alakítania, hogy fenntartható bizalmat teremtsen számos határ mentén.” A szekciónkban egyedül az én előadásomhoz érkezett hozzászólás, egy svájci fiatalembertől, aki a hazájában élő kisebbségek békés együttélése alapján nem értette, hogy a trianoni békediktátum utáni határmódosítások következtében miért alakult ki ellenségesség. Válaszomat és az előadásomat hallhatóan elismerő tapssal jutalmazták a résztvevők.

A béke szekció résztvevői a Lumbini Buddhista Egyetemen (fotó: Böröcsök Gizella)

Egy előadást szeretnék kiemelni a sok érdekes prezentáció közül. Egy maláj professzor a hagyományos faházakról beszélt, és az egyik bemutatott képen napsugaras motívumra lettem figyelmes. Alig vártam, hogy a kérdés-felelet ideje eljőjön, és elmondhassam, hogy hazánkban is vannak ún. napsugaras házak. Szegedi lévén, gyerekkoromban sok ilyen házat láttam szűkebb pátriámban. Az előadó megörült hozzászólásomnak, kérésére már küldtem neki magyar példákat, és azóta is tartjuk a kapcsolatot. A következő évi ICOMOS közgyűlés és tudományos szimpózium programját látványos prezentációban ismertették: 2026. október 17-24. között Kuchingban (Sarawak), a Borneo Kongresszusi Központban

kerül megrendezésre, először Malajziában. Témája: LIVING HERITAGE: RESPECT – ENHANCE – ACCEPT – PARTNERSHIP. A honlapja: <https://www.icomosga2026.org.my/>.

A tudományos szimpózium záró napján a Szent Kertben (Sacred Garden) nepáli szerzetes által vezetett egy órás meditáción vehettünk részt. Korábban már megismerkedtünk a szent hellyel, amely 1997 óta az UNESCO Világörökség része, és a buddhizmus egyik legszentebb zarándokhelye.

A Maya Devi-templom szerzetesekkel, az Ashoka-oszloppal, a szent tóval a Szent Kertben (fotó: Börcsök Gizella)

Kenzo Tange japán építész 1978-ban felkérésre készített master planja egy 3x1 mérföldes területet határol le Lumbini nyugati részén egy zöld területen. A három négyzetre, 1x1 mérföldes területre osztott részek délen a Szent Kertet, középen a kolostorok zónáját, északon az új Lumbini falut foglalja magába. A Szent Kert régészeti maradványai az i.e. 5. századból származnak: a Maya Devi-templom, amely Gautama Sziddhártha, a történelmi Buddha édesanyjának állít emléket, benne egy kődombormű (Nativity Sculpture) és az ún. marker stone jelöli Buddha pontos születési helyét (i.e. 563 körül). A templom mellett látható az Asóka király által i.e. 249-ben állított Asóka-oszlop, amely Buddha szülőhelyének meglátogatására, zarándoklatára emlékeztet. A tóval és zöld területtel körbevett Szent Kertet egész évben szerzetesek, zarándokok látogatják. A középső 1x1 mérföldes zöld természeti területen található a nemzetközi kolostorok: számos ország, mint Kína, Japán, Mianmar, Srí Lanka, Kambodzsza, de még Ausztria is saját kolostort épített itt, egyedülálló kulturális sokszínűséget kölcsönözve a helynek. A Szent Kertet a japán Világbéke Sztúpával összekötő, motoros csónakkal hajózható csatorna két oldalán, nagy területen épült kolostorokat háromkerekű motoros tuktukkal tudtuk bejárni.

Ka Nyung Shedrup Ling Nepal kolostorbelső, Lumbini (fotó: Börcsök Gizella)

Kambodzsa kolostorbelső, Lumbini (fotó: Börcsök Gizella)

Nepal Traditional Baudha Dharma Sangha kolostor udvara, Lumbini (fotó: Börcsök Gizella)

Nepal Traditional Baudha Dharma Sangha kolostor faablaka, Lumbini (fotó: Börcsök Gizella)

A tudományos szimpózium zárásaként, a Szent Kertben tartott reggeli közös meditáció után motoros csónakkal hajóztunk fel a csatorna keleti oldalán található tájféldi kolostorhoz, ahol ünnepi beszédek és köszöntők, közös fotózás és ünnepi ebéd közben kötöttünk szakmai barátságokat. Délután két régészeti lelőhelyet látogattunk meg Lumbini közelében. Az első színhely Tilaurakot volt, az ősi Sakya királyság fővárosa, ahonnan Buddha 29 éves korában útnak indult, hogy megkeresse, megismerje a legmagasabb tudást. A másik régészeti terület, Kudan jelentőségét az adja, hogy a szülői palota elhagyása után itt találkozott először király apjával Buddha és tartott tanításokat mintegy 300 követőjének. A nap végén repülőre szálltunk, irány Katmandu, a főváros, ahol másnap a teljes ICOMOS program zárásaként délelőtt a Városházán előadásokon és kerekasztal-beszélgetésen vettünk részt, délután világörökségi helyszínt, Katmandu Palota tér építészeti együttesét, a királyi palotát, pagodákat, templomokat látogattunk meg szakmai vezetéssel.

Katmandu Palota tér templomai (fotó: Börcsök Gizella)

Katmandu Palota belső udvarán faragások (fotó: Börcsök Gizella)

Este a Katmandu-völgyi Patanban, a szintén világörökségi Palota tér pagodáit csodáltuk meg, majd a Patan Múzeum kertjében búcsúvacsorával zárult a széleskörű kitekintést, gazdag szakmai ismereteket

nyújtó, szakmai és baráti kapcsolatépítésre lehetőséget teremtő ICOMOS AGA2025 közgyűlés és tudományos szimpózium. A honlapja: <https://icomosaga2025.checkout.com.np/>

A mintegy 1 hetes ICOMOS program után 10 napot a Katmandu-völgyben Servas családoknál töltöttem, megismertem a világörökségi helyszíneket. Végül egy 10 napos nepáli körúton vettem részt. A közel egy hónapos nepáli utamról vetített képes beszámolót tartottam a Magyar Urbanisztikai Társaság székházában 2026. január 15-én, amely a MUT honlapján olvasható: <https://mut.hu/portfolio/dr-borcsok-gizella-nepali-kepes-beszamoloja/>. Az előadást Lovas Hajni rendező-operatőr filmre vette és saját készítésű diáimmal összeszerkesztette. A másfél órás film elérhető: <https://youtu.be/rMLuFU4oktI>.

Börcsök Gizella

Virágos Magyarország Környezetszépítő Verseny – Országos díjátadó

A 2025-ös ünnepélyes Országos Díjátadó rendezvényre november 21-én új helyszínen, a Duna partján álló 'Bálnában' került sor. Néhány éve lehetőség nyílt arra is, hogy azok a települések is kapjanak külön elismerést, amelyek műemléki környezeti értékeiket, történeti kertjeiket megkülönböztetett figyelemmel ápolják, fejlesztik. Az ICOMOS MNB elismeréseit, a többi díjhoz hasonlóan több fős független szakmai zsűri választja ki. Itt meg kell jegyezni, hogy a zsűrizésben évek óta több ICOMOS tagunk is aktívan részt vállal. 2022 óta közös díjat adunk a Magyar Kertörökség Alapítvánnyal, mivel célkitűzéseink, szempontjaink azonosak.

Idén is több száz település nevezett be a versenybe, ahol számtalan szakmai elismerés került kiosztásra különböző kategóriákban. Mindez jelzi azt a határtalan érdeklődést, amely a mozgalmat körülveszi. A települések az oklevelek mellett a különböző faiskolák, kertészetek, egyesületek felajánlására facsemeték, illetve egyéb növények beszerzésére is lehetőséget kapnak.

Az ICOMOS MNB és az MKA közös örökség-díját most **Siófok városa** nyerte el, a part-közi sétány rózsakertjének sikeres megújításáért. A történeti rózsakert kialakítása emblemikus eleme a város XIX. századi parkfejlesztéseinek. 1863-ban épült meg a kikötő és 1866-ban a város vezetése az utakat és a partot tervszerűen fákkal ültette be, padokkal és köztéri bútorokkal látta el. A parti sétány, s benne a rózsakert tervezésével Louis Flament francia származású kertépítő mestert bízták meg. Az évek során a Rózsakert és környezete jelentősen átalakult. 2021-ben megkezdődött ütemezett felújítása. Az eredeti kertszerkezetet állították helyre, a régi helyszínre kerültek vissza a rózságyások, amelyek öntözése a Balatonból történik.

Dr. Szikra Éva, dr. Kovács Miklós Siófok alpolgármestere és Dr. Herczeg Ágnes a díjátadón
(fotó: Visit Hungary)

Gratulálunk a díjazottaknak, és további sikeres város-szépítést kívánunk!

Szikra Éva

Beszámoló az ICOMOS MNBE olaszországi tanulmányútjáról

A Romualdo Del Bianco – Life Beyond Tourism (LBT) Alapítvány konferenciája Firenzében (2025. november 26-28)

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság több évtizede ápolja a szakmai kapcsolatokat a firenzei a Romualdo Del Bianco Alapítvánnyal, sőt az Alapítvány a magyar ICOMOS intézményi tagjainak sorát gyarapítja, valamint tagja Paolo Del Bianco is, az alapítvány alapítója és jelenleg tiszteletbeli elnöke.

2025. november 26-án került sor az Alapítvány szervezésében a 35. éve megkezdett kulturális párbeszéd felidézésére (ami kísérletileg már 1989-ben, de szervezett módon csak 1998-ban, az Alapítvány létrehozásakor vette kezdetét), valamint az alapító család által működtetett, 50 éves Olasz Szállodalánc (COMI SpA) évfordulójának és az alapító elnök, Paolo Del Bianco 80. születésnapjának együttes megünneplésére. Ez egyben a 80 éve befejeződött II. világháborúra és az ezt követően megalakított UNESCO-ra való emlékezést is lehetővé tette. Az ünnepségnek a belváros szívében található, egykori moziból kialakított alapítványi, nagy előadóterem, az Auditorium al Duomo és az Alapítvány közeli székháza, a Palazzo Coppini adott otthont. A rendezvényen az Alapítvány partnerei vettek részt az egész világról: a 47 országból és 4 kontinensről érkező résztvevők többek között Algériát, Ausztriát, Azerbajdzsánt, Belgiumot, Brazíliát, Franciaországot, Hollandiát, Japánt, Kanadát, Kirgizisztánt, Kongót, Lengyelországot, Malajziát, Nigériát, Norvégiát, Olaszországot, Örményországot, Perut, Portugáliát, Romániát, Ruandát, Spanyolországot, Svájcot, Szlovákiát, Tajvant, Ugandát, Ukrainát, az Amerikai Egyesült Államokat képviselték, illetve több nemzetközi és olasz intézmény vezetői is voltak jelen. A megnyitón számos delegáció képviselője szólt hozzá, illetve különböző kitüntetések és ajándékokat adtak át az ünnepeltnek, míg a hazai ICOMOS küldöttség nevében Wierdl Zsuzsanna köszöntötte Paolo Del Biancot és az ünneplő közönséget. Giorgio Starace, Olaszország egykori moszkvai nagykövete hozzászólása viszont kijózanítólag hatott, mivel véleménye szerint, ameddig a háború rendkívül jövedelmező üzletet jelent, miközben a kulturális turizmus bevételei ezt meg sem közelítik, addig utópia a háborúk elhagyásáról álmodozni.

Wierdl Zsuzsanna köszönti Paolo del Biancot
(fotó: Veöreös András)

Giorgio Starace, volt orosz nagykövet
(fotó: Klaniczay Péter)

A Coppini-palota egyik termét korábban Zádor Mihályról nevezték el, amikor az Alapítvány még kifejezetten csak egyetemi cserekapcsolatokat ápol, ezért a hazai műemlékvédelmi szakirodalom jelentős része megtalálható ma is a palota könyvtárának polcain, melyet ajándék-könyveinkkel most, tovább gyarapítottunk.

Firenze, Palazzo Coppini homlokzata
(fotó: Klaniczay Péter)

A Zádor Mihály terem bejárata (a névtáblát átrendezés miatt ideiglenesen eltávolították)
(fotó: Klaniczay Péter, 2014)

Az Alapítvány székhelyén rendezett első nagy, nemzetközi ICOMOS rendezvény, a 2011-ben, az akkor magyar elnökségű Falkép-szakbizottság világ-konferenciája volt, melyet – egy egyezmény aláírását követően –, számos a szakbizottsággal közös rendezvény követett. Az Alapítvány ma már több ICOMOS-szakbizottsági – TheoPhilos (az Elméleti szakbizottság, melynek az Alapító oszlopos tagja), Kulturális Turizmus – rendezvénynek ad otthont. Utóbbinak, a 2022-ben megújult kartája a 2017-es firenzei ülésén vetődött fel először. 2019-ben pedig, itt volt a Vallási Örökség Szakbizottság alakuló ülése. A mostani jubileumi rendezvényen a nemzetközi ICOMOS-t Jurn Buisman főtitkár képviselte, de jelen volt az itáliai nemzeti bizottság főtitkára, Maria Teresa Jaquinta is.

Az ünnepség az **„1945–2025: A háború fémétől a béke féméig”** átvitt értelmű mottó jegyében zajlott, amely egyszerre jelentett mérföldkövet és új kezdetet. A központi gondolat „a hadiipar átállítása a kultúra iparává”, háború helyett a kulturális turizmust kell erősíteni, egyben alkalmat adott a COMI SpA és az Alapítvány által évtizedek óta képviselt kultúrák közötti párbeszéd szimbolikus megjelenítésére is. Ez az esemény középpontjába helyezett Stupore (vagy angolul: Wonder, fordítása: ámulat/csodálkozás) nevű bronz műalkotás volt.

A közel 170 cm magas műről a lepleket több lépcsőben bontották le Paolo Del Bianco vezetésével, aki az egész mű kigondolója és elkészítésének tevékeny részese volt, miközben drámai fények és zene tették még hatásosabbá az akciót. Az eseménynek unokái is tevékeny részesei voltak.

A szobor felső része a nagy győztest szimbolizálja: egy élére állított sárgaréz kocka, amelynek egyes lapjaira a békét megtestesítő kifejezések kerültek: utazások, találkozások, tudás, kommunikáció, amit a gazdaság aktivál, aminek biztosítékát a hatodik oldalon a WHS (Világörökségi helyszínek) adják. Az alsó rész a legyőzöttre utal: a náci hadsereg Alto Mugello-beli Gót vonalról származó 88-as páncéltörő lövedékhez használt sárgarézből készült. A kocka egy repedezett, bronz félgömb tetején áll. A félgömb az emberi szokásokat reprezentálja, amelyek nehezen változtathatóak, hacsaknem extrém helyzetekben. A WHS a biztosíték, amely a kubusban a békefolyamatot aktiválja olyan erővel, hogy az a megszokás kérégebe hatol, amelyet szétrepeszt, összetör, széttépi a változásokkal szembeni ellenállás erőit. A félgömb peremén egy rézszalag fut körbe, amire az LBT modell fő ismérvei kerültek: tanuló közösségek, tudatosságnövelő központok, ideiglenes lakos, glosszárium (szójegyzék), gazdálkodási tervek, módszer és teljes minőség, DTC (kultúrák közötti párbeszéd) LBT. Az egész a 130 cm átmérőjű közösségi asztallapon nyugszik. Ez a béke kultúráját jelenti, ami az emberek mindennapjait meghatározó gondolatokban és tevékenységekben fejeződik ki, s ezzel szinergiát hoz létre az örökség világa és a párbeszéd kultúrája között a vendéglátás és a vendégszeretet révén, s ezzel egyrészt az UNESCO küldetésének is eleget tesz, hogy ne ismétlődjön meg a kegyetlenség és másrészt a céljának, hogy béke legyen a világban. Az alkotás méltón fejezi ki a turizmus által egy-egy térségnek nyújtott lehetőségeket és kihívásokat.

A Stupore, a kulturális örökség a béke szolgálatában szimbóluma (fotó: Klaniczay Péter és Veöreös András)

A november 27-28-i konferencia témája a már ötödik éve zajló „A világ Firenzében” program záróeseménye az Örökség: Béke és Mozgás címmel (Heritage: Peace & Move), vagyis a Kulturális örökség a béke szolgálatában volt.

A megnyitó beszédet az Alapítvány mostani elnöke Carlotta Del Bianco (Paolo lánya) tartotta, melynek során ismertette az Alapítvány elmúlt évekbeli tevékenységét, amelyek fokozatosan bontakoztatták ki a Heritage for Building Peace 2025 (H4BP 2025) utolsó évi felhívást, ami egy új megközelítést is jelent a kulturális párbeszédben, amivel egyben elindították a Nemzetközi Műhely programot a „jó gyakorlat” meghonosítására. A nemzetközi felhívást közzétették az UNESCO 2025. szeptember végén, Barcelonában MONDIACULT néven tartott konferenciáján és megjelent a szervezet digitális könyvtárában is, amihez újabb jelentkezéseket várnak. Kifejtette továbbá, hogy az Alapítvány 111 országot és mintegy 500 partnerintézményt felölelő hálózata a párbeszéd állandó laboratóriumává vált, a találkozások kultúrájának kialakítását és terjesztését célzó kezdeményezések, tapasztalatok és bevált gyakorlatok szervezője, gyűjtője és összekötője is egyben. Újra felhozta az UNESCO által megfogalmazott állítást, miszerint ha a háború az emberek fejében születik, akkor el kell érni, hogy a béke védelme is az emberek fejében épüljön ki. Meghirdette továbbá az interkulturális párbeszéd harmadik útját, amelyet a már a nemzetközi gyakorlatban korábban bevált kettő mellé (UNESCO egyezmény 1972, Faro egyezmény 2005) harmadikként az LBT javasol, s a két korábbi egyesüléséből alakul ki. Ennek lényege, hogy minden **szereplőt** — intézményeket, közösségeket, vállalkozásokat és utazókat — **az interkulturalizmus párbeszéd kultúrája** felé irányít, s az örökséget az UNESCO küldetésével összhangban lévő értelmes kapcsolatok katalizátoraként **pozícionálja**.

Carlotta Del Bianco, az Alapítvány elnöke (fotó: Veöreös András)

Paolo másik lánya, Corinna, mint a program tudományos koordinátora, ismertette az LBT hat kategóriáját és célkitűzéseit, amelyek az alábbiak:

1. A kulturális örökség (természeti, kulturális, tárgyi és szellemi) értékeinek növelése a „párbeszéd kultúrája” érdekében. Kezdeményezések a természeti, kulturális, tárgyi és szellemi örökség

tudatos élvezete és értékeinek növelése, továbbá a világbékéért folytatott „párbeszéd kultúrája” érdekében.

2. Interkulturális, interdiszciplináris és generációk közötti párbeszéd. Olyan tevékenységek, amelyek elősegítik a különböző kulturális és szakmai háttérrel rendelkező emberek, intézmények és közösségek közötti találkozásokat.
3. Fenntartható és inkluzív turizmus. Olyan vendéglátási modellek, amelyek integrálják az etikát, a társadalmi felelősségvállalást és a helyi közösségek közvetlen bevonását.
4. Oktatás és képzés. A fiatalok kulturális és szakmai fejlődését célzó programok, amelyek elismerik az oktatást és fejlesztik a készségeket.
5. A helyi közösségek tudatosságának növelése. Kezdeményezések, amelyek ösztönzik a polgárok részvételét és erősítik a társadalmi kohéziót a kultúra révén.
6. Történelmi épületek újrahasznosítása a kulturális szektorban Stratégiai döntések, amelyek a történelmi tereket kereskedelmi célú felhasználás helyett kulturális, képzési és interkulturális párbeszéd helyszínévé alakítják át.

Tájékoztatást adott továbbá az 1989-2025 években zajlott korábbi projektek eredményeiről. Ezek 24 kiválasztott projektet jelentettek, amelyek a turizmuson keresztül az interkulturális párbeszédre irányultak.

A konferencia a meghirdetett Műhelymunka keretében szekcióüléseken folytatódott, ami 3 fő téma köré szerveződött:

1. Béke és örökség: konfliktusok, megbékélés, interkulturális oktatás és a kultúra kommunikációs erejének feltárása
2. Empatikus párbeszéd: mind a vendéglátók, mind a vendégeknek tisztelettel, párbeszéddel és a helyi előnyök figyelembevételével kell újragondolniuk az idegenforgalmat
3. Turizmus és környezet: a túlturizmus, a fenntarthatóság és a közösségek ellenálló képességének kérdései

Az 1. szekció (Béke és örökség) munkája a plenáris teremben (fotó: Klaniczay Péter)

Az 1. szekció témájához kapcsolódva sor került az ICOMOS ivóvízzel foglalkozó szakbizottságának a beszámolójára is holland szakértő révén. De hallottunk Nkotsiról, a virágzó ruandai faluról, ahol nem kőbe vésett műemlékek, hanem emberi kapcsolatok jelentik a közösséget. Érdekfeszítő volt az is, ahogy egy Marokkó száraz vidékén található falu életét hogyan befolyásolja a vízgazdálkodás, az oázis, ami nemcsak a mezőgazdaság számára fontos, hanem az közösség társadalmi életét is strukturálja.

A 3. szekció (Turizmus és környezet) résztvevői (fotó: Klaniczay Péter)

A második nap a Történetmesélés címet viselte. Elsősorban fiatalok jutottak szóhoz és az alapítvánnyal kapcsolatban álló egyetemek diákjai is megosztották a kulturális turizmussal kapcsolatos gondolataikat (Bosznia-Hercegovina, Románia, Ukrajna, Tajvan, Azerbajdzsán), továbbá Ruanda és Kirgizisztán képviselői ismertettek helyi sajátosságokat. Szó volt a délutáni városi séta tematikájáról is.

Az egyetemi prezentációk résztvevői (fotó: Klaniczay Péter)

A programot az ICOANE kolozsvári népzenei hagyományőrző csoport műsora és egy azerbajdzsáni zenei trió fellépése színesítette, de közreműködött Stanislaw Daniel Kotlinski, Olaszországban élő lengyel operaénekes is.

Az ICOANE kolozsvári népzenei együttes (fotó: Klaniczay Péter)

A program gyakorlati részében az Alapítvány munkatársai három projektet mutattak be, melyek a LBT fő célkitűzései közé tartoznak. A programok a „túlzott” és az „alul” turizmus káros hatásait kívánják mérsékelni, a turizmust és a valódi életet kísérlik meg összekapcsolni.

A Vo per Botteghe program (Kézműves bolt/műhely-program) célja, hogy olyan sétákat szervezzenek, melyek során a Firenzébe látogatók a giccs-shopok helyett valódi, kézműves technikával dolgozó mesterek műhelyeit látogatják meg. A konferencia résztvevői is részt vehettek egy ilyen sétán. A túra érintett képergetező-, parókakészítő-(!), porcelánfestő-, ásvány és drágakő-, valamint ötvös- műhelyt. Az egyes műhelyekben maguk a mesterek fogadták a csoportot és mutatták be röviden tevékenységüket, eszközeiket, szerszámaikat. A boltlátogatás célja nem a vásárlási szándék fokozása, hanem a turizmust kiszolgáló háttérpar valóban igényes és magas szintű szegmensének a megismertetése.

Érdeklődők a Bramanti ásvány- és drágakő- kézműves műhelyben (fotó: Klaniczay Péter)

A műhely-sétát a VivaFirenze program keretében az Amici dei Musei Fiorentini (Firenzei Múzeumok Barátai) Egyesület város- és művészettörténettel foglalkozó munkatársa, Lorenzo Manzani, egy másik Firenzére jellemző érdekesség bemutatásával egészítette ki. A házak homlokzatát, főként az utcasarkokat számos tabernákulum (egykor liturgikus események helyszínéül szolgáló szentkép, oltár) díszíti, amelyek közül többet megtekintettek a séta résztvevői. Ezek kutatását és restaurálását, valamint információs táblával való megjelölését az Egyesület Tabernákulum munkacsoportja végzi. Firenzében és környékén közel 200 tabernákulumot dokumentáltak és több helyszínen a szükséges restaurálást is elvégezték, vagy folyamatban van.

A Penko ötvös- és ékszer- kézműves műhely vezetője (fotó: Klaniczay Péter)

Tabernákulum Firenze belvárosában (fotó: Klaniczay Péter)

A harmadik „jógyakorlat” a Be part of history (Légy részese a történelemnek). A világ legkiválóbb műkincseit őrző firenzei múzeumok és a város szállodái közötti együttműködés keretében a múzeumi belépőt (amelyből a vendég kedvezményt kap) a szállodában leadó turisták szállásdíjából a hotel egy bizonyos összeget visszajuttat a múzeumnak, amiből egy-egy műtárgy restaurálását tudják finanszírozni. A támogató neve pedig kikerül a tárgy felújítását ismertető táblára. Ilyen módon a műkincs, mint a turisztikai vonzerő egyik fő forrása a szállodák közreműködésével a látogatók pénzéből tud megújulni.

Az első kísérleti Műhely befejezésekor érdemes átgondolni a tanulságokat és a 2026-os Műhely programja számára kirajzolódó utakat. Ez a program egy kísérlet volt – egy nyitott folyamat, amely három fő lépésből áll: tapasztalatok felhívása és gyűjtése, azok kiválasztása és rendszerezése, végül pedig mélyreható elemzés és megbeszélés interjúk és csoportos foglalkozások keretében, a LBT modell hat tematikus kategóriája szerint. A cél nem egyszerűen a bevált gyakorlatok bemutatása volt, hanem egy módszertan tesztelése – annak megvizsgálása, hogy ez a struktúra valóban képes-e leképezni a világ eltérő részein az élő örökséggel való munka komplexitását. 21 országból több mint 30 példán keresztül valami egyedülállót sikerült elérni: létrejött egy élő térkép a határokat, kontextusokat átívelő kihívásokról, szükségletekről és törekvésekről. Az eredmények közös megvitatásával sikerült egy sor tanulságot levonni, amelyek az alábbiak voltak:

1. **A jövőkép:** Nyilvánvalóvá vált, hogy a mai örökséget élő örökségként kell értelmezni – nem statikus múzeumként, hanem az emberek mindennapi életének és a természeti tájnak dinamikus részeként. Ez egy globális mozgalom: négy kontinens gyakorlatai közös elkötelezettséget mutattak az örökség kultúrák közötti hídként való felhasználása iránt. A tárgyi és a szellemi értékek elválaszthatatlanok – ezek alkotják azt a nyelvet, amelyen keresztül a közösségek kommunikálnak és megértik egymást.

2. **A problémák:** Fény derült ennek az egyensúlynak a törékenységére is. A turizmus ugyan képes az örökség értékeit növelni, de felelősségteljes és tudatos hozzáállás nélkül könnyen fenyegetéssé válhat – ezt sokan a turizmus paradoxonának nevezik. Számos esetben a működési akadályok – a geopolitikai feszültségektől a törékeny infrastruktúráig – még a legjobb ötletek megvalósítását is megnehezítik. Továbbá minden régióban fennáll egy probléma: a pénzügyi és emberi erőforrások instabilitása.
3. **A stratégia:** Erre válaszul három stratégiai irányvonal alakult ki. Először is, az etikus innováció: újítanunk kell anélkül, hogy aláásnánk a kulturális vagy környezeti integritást. Másodszor, a béketeremtés: az örökségvédelem egyre inkább koordinációt, célzott tanulmányokat és célzott erőforrásokat igényel, hogy a kulturális párbeszéd a béke alapjává válhasson. Harmadszor, az adatalapú cselekvés: csak szisztematikus kutatások révén érthetők meg a helyi jelenségek és tervezhetők fenntartható, innovatív megoldások.
4. **Az alap:** Végül, minden tevékenység alapja továbbra is az oktatás. A fiatalok képzése nem kiegészítő tevékenység, hanem minden sikeres kezdeményezés előfeltétele. Ugyanilyen fontos a közösségekkel folytatott párbeszéd: a helyi szereplők részvétele és bizalma nélkül egyetlen örökségvédelmi projekt sem lehet tartós.

Összegzésként elmondható, hogy ez a Műhelymunka (Officina) nemcsak kísérleti terep volt, hanem egy kollektív tanulási folyamat is. Bizonyítékok, ötletek és egy világosabb iránymutatás segítik a jövőt, illetve a 2026-ra vonatkozó elképzeléseket. A következő feladat ezeket egy kifinomultabb modellbe integrálni – egy olyan modellbe, amely továbbra is összeköti az embereket, a kultúrákat és a tájakat a közös béketeremtés érdekében az örökség révén.

Régi kollégák találkozása, prof. Calogero Bellanca és Klaniczay Péter építészek (fotó: Veöreös András)

És végül ne menjünk el szó nélkül amellett, hogy a programnak Firenze, a reneszánsz művészet szülőhazája, kultúrtörténeti szempontból a világ egyik leggazdagabb városa, a világ egyik legfontosabb turisztikai központja adott otthont. A középkori, vagy éppen XV-XVI. századi utcák, paloták, templomok – még november végén is – turistáktól hemzsegő színteret adtak a találkozónak. De vajon ilyen

mértékben mennyire szolgálja a turizmus a várost? A turista már csak elvétve találkozik firenzei polgárral, az idegenforgalmi helyeken többnyire külföldi a személyzet, a templomba a liturgia idején bemerészkedő külföldit pedig gondosan az oldalkápolna felé terelik, nehogy belépődíj nélkül egy pillantást vehessen a napközben jó pénzért látogatható csodákra.

A program mindenesetre ráirányította a figyelmet a fenti problémákra és néhány jó példa bemutatásával alternatívát is fel tudott mutatni a kulturális turizmus álarca mögé bújtatott embertelen, haszonleső idegenforgalmi iparral szemben.

A kétoldalú megbeszélések keretében Simone Giometti főtitkárral egyeztetünk. Kifejezte örömét, hogy ilyen rangos és népes delegációval vettünk részt a rendezvényen. Reméli, hogy a nemzetközi felhívás, az Örökség a Béke építésére 2025 (H4BP 2025) minél több személyhez eljut és kérte segítségünket a terjesztésben és az aláírások gyűjtésében.

<https://www.fondazione-delbianco.org/en/appeal-heritage-for-building-peace-2025/>

Megállapodtunk, hogy a jövőben kicseréljük az éves terveinkre vonatkozó elképzeléseket, illetve olyan programokról egyeztetünk, ahol a helyi közösségek érdeklődését a kulturális párbeszéd irányába lehet aktivizálni, főként világörökségi területeken. Keressük az újabb lehetőséget, hogy a Stupore műalkotást új helyszínen is bemutathassák. Az ifjabb generációt pedig nemzetközi szinten kell összehívni, hogy a történetmesélés (storytelling) során felismerjék a saját vidékük kulturális kisugárzását középpontba helyezve a kulturális identitást és a vendégszeretet szellemiségét.

A kiküldetésben a magyar delegáció tagjaként Balogh Balázs, Klaniczay Péter, Kovács Erzsébet, Veoreos András és Wierdl Zsuzsanna vett részt.

A konferencián résztvevő magyar küldöttség, Balogh Balázs, Wierdl Zsuzsanna, Kovács Erzsébet, Veoreos András és Klaniczay Péter

Újabb műemléki, régészeti és városmegújító beavatkozások megtekintése Rómában (2025. november 30-december 2)

A Firenzei szakmai utat követően Klaniczay Péter, az ICOMOS MNBE alelnöke, aki évtizedek óta számos olasz intézménnyel és szakemberrel van kapcsolatban, még néhány napot Rómában töltött. Ennek keretében, szakmai kísérettel több – a várost már évek óta lázban tartó – jelentős városmegújítási és műemlék helyreállítási beavatkozást tekintett meg, amelyek megvalósítása a hatalmas uniós üyi támogatást (mintegy 222 milliárd eurót) élvező Nemzeti Helyreállítási és Reziliencia Terv (PNRR) keretében történik. A tervek szerint a program 2026-ban zárul.

A számos beavatkozás közül kiemelkedik a most folyó harmadik metróvonal részleges megnyitásához kapcsolódó (elkészült a Colosseumig meghosszabbított harmadik metróvonal) Császárfórumok és környékének megújítására tett lépések sorozata. Ez már részben a több évtizede elindított program egyes elemeinek befejezését is jelentette, ugyanis a még Mussolini által kezdeményezett 30-as évekbeli nagy átalakítás óta újabb urbanisztikai átalakítás csak a mostani tervek során valósul meg. Ennek fontos elemei a következők: Az évtizedekig a közlekedés fojtogató szorításában szenvedő páratlan régészeti együttest végre jelentős forgalomcsendesítéssel, gyalogos zónák bővítésével, a turizmust jobban kiszolgáló infrastruktúra megteremtésével próbálják megfeleltetni a XXI. századi elvárásoknak és egy humánusabb közterületi kezeléssel elfogadható életteret kívánnak teremteni a városlakók, valamint az ide látogatók milliói számára. Ez elsősorban jelentős ásatásokkal is párosul, amilyenekre évtizedek óta nem volt példa. Az ásatások eredményei hihetetlen sok új információval szolgáltak, amelyek feldolgozása folyamatban van, és remélhetőleg tovább gazdagítják majd az egyes emlékekről rendelkezésre álló eddigi ismereteket. Az eddig elzárt ún. Császárfórumok romterületét bejárhatóvá teszik, ami egyben a területet eddig kettészelő közlekedési sugárút (via dei Fori Imperiali) forgalomcsökkentését is jelenti, valamint az út alatti kapcsolat is kiépül a régészeti területek összekötésére. Számos új régészeti lelet, épületmaradvány is bemutatásra kerül, de az egykor egymás mellé épült fórumok, bazilikák és egyéb szakrális- és középületek jelenleg csak töredékesen és szétszórva látható maradványainak jobb értelmezésére és az egész terület összefüggésének bemutatására is törekednek. Emellett úgy tűnik, hogy Rómába is beköszöntött a tömegturizmus kiszolgálására és az élményelemek fokozására utaló jelenségek, ugyanis két helyszínen az eddig csak ásatásból ismert épületrészeket anastylosis módszerével – bizonyos milliárdos szponzorok jelentős adományai jóvoltából – építettek fel. Ezek az ún. Foro della Pace (Békefórum – Vespasianus császár alatt épült fel) és a Traianus fórumához tartozó Basilica Ulpia néhány oszlopának kiegészítését és felállítását jelentették. A Foro della Pace, nagyobb része a via dei Fori Imperiali alatt fekszik, de az egykori hatalmas, oszlopsorral körbevett díszter – jelenleg is látható – déli része határos a köztársaság korabeli fórum régészeti romterületével. Az itt bemutatott számos oszloptöredékből most ötöt állítottak vissza az ásatások során már eddig is ismert helyükre, de a hiányzó részek pótlására és az oszlopok földrengés elleni rögzítésére vasbetont alkalmaztak. Az oszlopok talapzatát, valamint az előttük levő egykori lépcsősort is visszaállították.

A Basilica Ulpia néhány már eddig is látható – a 30-as években téglával kiegészített – oszlopa mellé most újabb oszlopok kerültek két szinten, amit egy gazdag faragású párkánnyal díszített gerendázat választ el, és így – legalábbis a program kidolgozói szerint – az egykori épület 24 méteres magassága is érzékelhető. Némely oszlopokra oszlopfők is kerültek, illetve a gerendázatba beépült néhány fontos töredék is, valamint az egykori lépcső- és padlóburkolat rajzolatának bemutatása is megtörtént egy kisebb területen.

Az egész koncepciót a Kulturális Javak Fővárosi Felügyelőségének vezetője, Claudio Parisi Presicce régész irányításával dolgozták ki, amit a Kulturális Minisztérium Régészeti Felügyelősége is jóváhagyott. Viszont számos észrevétel és kritika érte a két „látványberuházásnak” ítélt, viszonylag kis területre korlátozódó beavatkozást neves szakemberek részéről, mivel a beton és egyéb újabb kő és műkö elemek

– azontúl, hogy az eredeti kövek felületét erodálják és a kapcsolatok sérülést is okozhatnak – megbontják az egész terület évtizedek óta megszokott látványát és ellentmondanak az eddigi gyakorlat szerint elfogadott megőrzési elveknek.

Emellett persze még közel 170 helyszínen zajlanak kisebb-nagyobb beavatkozások egyházi és világi épületeken, amelyek részben az elmúlt évtizedekben elmaradt műszaki problémák javítását, de főként a jobb érthetőség és látogatóbarát kialakítást, valamint az ehhez kapcsolódó restaurálásokat jelentik.

A via Cavour torkolatában található III. Ince pápa által 1238-ban épült Torre dei Conti környékén ásatások folynak, valamint a már régóta elhanyagolt állapotú torony újabb hasznosítását is tervezik. A munkák megkezdését követően következett be a tragikus állagromlás 2025 őszén, ami a torony egyik korábbi támpilléreinek és a kapcsolódó homlokzati falaknak, illetve belső födémeknek a leomlását eredményezte.

Érdekes kísérlet a Capitoliumon, a Caffarelli villa kertjében felállított kolosszális méretű (13 m) I. Constantinus császár szobra, amelyet részben a XVI. században már előkerült töredékek és analógiák elemzésével, 3D szkennelés segítségével formáztak újra poliuretán, ragasztók, márvány és bronzpor felhasználásával. A szobor korábbi töredékei a palazzo dei Conservatori udvarán találhatóak.

A római ún. Caput Mundi program alapján készülő munkák néhány napba sűrített rövid megismerése alapján érdemesnek tűnik a helyszínek hosszabb és alaposabb tanulmányozásával elmélyülten foglalkozni, hogy megismerjük a XXI. század legújabb innovációs technológiáit, dokumentálási és bemutatási módszereit.

Az új „Colosseum” metrómegálló (fotó: Klaniczay Péter)

A Foro della Pace visszaállított oszlopsora és egykori lépcsőjének részleges jelzése (fotó: Klaniczay Péter)

A Basilica Ulpia újabb kiegészítése zavarja a háttérben lévő templom évszázadok óta megszokott látványát (fotó: Klaniczay Péter)

A régebbi oszloptöredékek a metróépítés miatt kaptak acélgyűrű és acélpázsma erősítést (fotó: Klaniczay Péter)

A Basilica Ulpia új kétszintes oszlopsora és a részben kiegészített lépcső, ill. padlóburkolat (fotó: Klaniczay Péter)

Az új osztógerenda töredékből visszaállított párkányzata (fotó: Klaniczay Péter)

A III. Ince pápa által 1238-ban épült Torre dei Conti oldalhomlokzata a falkiomlás után (fotó: Klaniczay Péter)

A Capitoliumon, a Caffarelli villa kertjében a töredékek alapján kiegészített és újraöntött I. Constantinus császár (fotó: Klaniczay Péter)

Balogh Balázs, Klaniczay Péter, Kovács Erzsébet, Veoreos András, Wierdl Zsuzsanna

Elismerések a műemlékvédelem területén végzett munkásságért
2025. december

Ritoók Pál

művészettörténész

a Magyar Építészet napján, 2025. december 16-án

Forster Gyula-díjban részesült

A műemlékvédelemben és az építészeti közéletben betöltött kimagasló szakmai szerepének elismeréseként.

(fotó: MÉM MDK)

A műemlékvédelem és örökségvédelem területén végzett kiemelkedő tevékenység elismeréseként Ritoók Pál művészettörténész részesült díjban. A Magyar Építészeti Múzeum és Műemlékvédelmi Dokumentációs Központ meghatározó szakembereként közel négy évtizede dolgozik azon, hogy a 19–20. századi építészet méltó helyet kapjon a műemlékvédelemben és a szakmai köztudatban.

Mándoky József

építész

2025. december 17-én, Miskolcon

Szeghalmy Bálint Életműdíjban részesült

Mándoky József az oklevéllel

Borsod vármegye építészeti közösségének meghatározó szereplőit köszöntötték és díjazták 2025. december 17-én, a Borsod-Abaúj-Zemplén Vármegyei Építészkamara évzáróján, a Kós-házban. A megjelenteket Puskás Péter, a területi kamara elnöke és Tóth-Szántai József, Miskolc város polgármestere köszöntötte. Puskás Péter megemlítette, hogy az ősz folyamán Bodonyi Csaba építőművész Makovecz Imre-díjat vehetett át, ami szintén nagy elismerés a helyi kamarának is, míg Tóth-Szántai József hangsúlyozta az épített örökség városformáló szerepét. Kifejtette, hogy *„egy város az emberek és az épületek együttélésén alapszik. Bár mi élünk a falak között, az épületek adják mindennapjaink kereteit. Az épületek emberi sorsokat, történeteket őriznek, amelyeket kötelességünk megóvni vagy új élettel megtölteni”*. A városvezető szerint Miskolc épületei éppoly sokszínűek, mint a város múltja. Méltatásában kitért arra, hogy *„Miskolc tele van kőbe és fába zárt alakokkal, amelyek olyan egyedi arculatot adnak a városnak, amelyet kötelességünk megőrizni az utókor számára”*.

A több díjazott mellett **Szeghalmy Bálint Életműdíjat** vehetett át **Mándoky József** építész több évtizedes építésztervezői és szakértői munkásságáért. A 90-es években az OMvH, majd a KÖH műemléki felügyelőjeként a BAZ megyei műemlékek értő és gondos őrzője is volt.

A díj átadása előtt **Durbák György** építész, a területi kamara alelnöke méltatta a díjazottat. Bevezetőjében megjegyezte, hogy *„alig lehet közöttünk olyan, aki ne ismerné személyesen, vagy ne dolgozott volna együtt Mándoky Józseffel tervezőként, szakértőként vagy műemlék-felügyelőként”*.

Felidézte, hogy Mándoky József 1936-ban született, gyermekkorát a második világháború élményei határozták meg, pályakezdő éveit Szegeden töltötte és csak az 1980-as évek közepén került Miskolcra, ahol a helyi építész kamara alapító tagja lett. Kiemelte, hogy *„ennek a kilencven évnél a súlyát a fiatalabb generációk aligha képesek felmérni”*. Számos jelentős belvárosi épület mellett részt vett többek között a Miskolci Nagyboldogasszony minorita templom felújításában is, jelenleg a Diósgyőri római katolikus templom felújításán dolgozik.

Mándoky József meghatódva mondott köszönetet az Életműdíjért, amit egyébként pont aznapra eső 89. születésnapján vehetett át. Kifejtette, hogy 1984-ben toppant be Miskolcra és „jöttment” építésznek hitte magát, de meglátása szerint nagyon jó helyre került.

A nagyszámú érdeklődő részvételével zajlott ünnepségen megemlékeztek Kós Károlyról, valamint megnézhatték a „Mutasd magad” építészeti kiállítást, amely egy hónapon át adott bepillantást a helyi tervezők munkásságába.

forrás: <https://minap.hu/miskolc/2025/12/17/> <https://www.boon.hu/helyi-kozelet/2025/12/17/>

Tablók Mándoky József építészeti munkásságáról

Klaniczay Péter

Gratulálunk a műemlékvédelem kitüntetettjeinek!

Cleve Rudolfné dr. Harrach Erzsébet építészmérnöktől búcsúzunk

(Szombathely, 1932. december 5. – Budapest, 2026. január 19.)

C. Harrach Erzsébet férjével a nagytétényi ICOMOS közgyűlés szünetében, 2013

Harrach Erzsébet Szombathelyen született vendéglős családban, sorban, két fiútestvére között. Az elemi osztályokat a szombathelyi domonkos nővéreknél járta, majd 1951-ben a Kanizsai Dorottya Leánygimnáziumban érettségizett.

Érdeklődése a matematika, a rajzi és művészettörténeti tárgyak felé meghatározta továbbtanulását. Az Építőipari és Közlekedési (később: Budapesti-) Műszaki Egyetem Építészmérnöki Karán kitűnő tanárai (elsősorban Sódor Alajos) bevezették a műemlékek világába. A diploma megszerzése után rövid ideig Győrben, kivitelezőknél dolgozott, majd 1956 őszén diplomázató professzora, Perényi Imre budapesti főépítész maga mellé vette a Fővároshoz, a városrendezési ügyek osztályára.

Csemegi József, aki szintén tanára volt az egyetemen, ajánlotta fel számára az Országos Műemléki Felügyelőségen (OMF) az 1960-ban frissen megalakult Igazgatási Osztályon a vas megyei felügyelői állást, amelyet örömmel el is fogadott. Ezt követően 15 éven keresztül irányította – másik két megye (Zala és Somogy, valamint egy ideig Fejér megye) ügyei mellett – Vas megye műemlékvédelmét. Ezen időszak alatt valósult meg a megyében a világi műemlékek mellett számos templom felújítása. Aktív részvétele a felújításokban kiterjedt egyes műemléképületek kutatására és helyreállítási terveinek kidolgozására is, vagy a kivitelezés művezetésére. Nevéhez fűződik több tucat templom felújítása, amely által láthatóvá váltak az épületek középkori részletei. Példaadó munkája a *magyarszecsődi templom* helyreállítása, amelyet elejétől a végéig irányított.

Ezen időszakban az OMF kivitelezésében is megújultak fontosabb középkori templomok (Velemér, Csemeszkopács, stb.). Mindezek nyomán a megyében álló középkori templomokról nyert

építéstörténeti ismereteit cikkekben is közölte, továbbá *doktori disszertációjában* összefoglalta és elemezte.

Napjainkig alapvető jelentőségű munkája – a vas megyei aktív hivatali tevékenységének lezárulta után – a megye védett épületeiről szóló *Vasi Műemlékek* c. monografikus kötet megjelentetése 1983-ban. Ebben részletesen feldolgozta a megye minden egyes műemlékét történeti és építészeti leírásokkal, sőt – szerzőtársával, Kiss Gyulával – azok háttérét adó művelődéstörténeti összefoglalókkal.

A Vasi műemlékek című kötet címlapja

1975 után a Budapest Főváros Levéltárában bízták meg az építészeti tervek, köztük az Ybl-hagyaték rendszerezésével és a levéltári bibliográfia összeállításával, amelyeknek elvégzését osztályvezetőként irányította. Haladva a korral több tanulmányban értekezett a számítástechnika levéltári alkalmazásának új lehetőségeiről.

Nyugdíjazása után még visszatért Vas megyéhez, összegzésképpen elkészítette a műemlékekért dolgozók életrajzi listáját és közölte a Vasi Szemlében, továbbá a kutatók számára nélkülözhetetlen összeállításként a műemléki tervek és iratok településenkénti forrásgyűjteményét is – a rá jellemző pontossággal – gyűjtötte össze, amelyet CD-formában minden vasi településhez eljuttatott.

Szakmai munkája kiterjedt a vasi műemlékeket ismertető, népszerűsítő konferenciák megszervezésére, amelyek közül kiemelkedik az 1972-es ICOMOS nemzetközi konferencia megyei programja. Nyugati kapcsolatok kiépítésével igyekezett a hazai műemlékvédelem eredményeit külföldön is megismertetni.

Életművének létrehozásában nagy segítsége volt férje, Cleve Rudolf okleveles építészmérnök. Nemcsak mint társa két lányuk felnevelésében, de mint kiváló szakember is mindvégig, a 2014-ben bekövetkezett haláláig szorosan együttműködött vele.

Hosszú évek során szakmai élete összeforrt a műemlékvédelemmel és a városrendezéssel is. 1992-ben a Magyar Műemlékvédelemért-díj kitüntetésre lett. A magyar műemlékvédelem terén végzett elkötelezett, sokszínű és magas színvonalú tevékenységéért az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága neki ítélte a Möller István Emlékérmét 2012-ben. A Vas vármegye műemlékvédelme terén meghatározó és a városrendezés iránt elhivatott szakmai pályafutása elismeréseképpen 2025-ben a Magyar Arany Érdemkereszt polgári tagozat állami kitüntetésben részesült.

Ivicsics Péter

Búcsúzunk Dragonits Tamás építésztől

(Budapest, 1924 november 13. – Budapest, 2026. január 22.)

101. születésnapját töltötte be tavaly novemberben, de azt követően kórházba került, ahonnan már csak az utolsó hétre tért haza és szerettei körében megpihenve, csendesen távozott január 22-én.

Nincs többé vicc, anekdota, humor, ami nélkül Tamás nem tudott élni és ezeket megosztotta környezetével is a legutolsó pillanatig. Még megérte a Várnegyed háború utáni helyreállítási munkáiról szóló, személyes hangvételű könyvének (Szemtanúság) újabb kiadását, de a könyvbemutatón már nem tudott részt venni.

Szerencsére, élete utolsó évtizedeiben többször készítettek vele interjút, ami méltán vonul majd be a XX. század második felében történt műemléki helyreállításokról és az akkor működő építészekről szóló „oral history” legfontosabb dokumentumai közé.

Dragonits Tamással Mészáros Ábel Beszélget a Lechner központban, 2016 (fotó: Klaniczay Péter)

A Szent Benedek gimnáziumi évek alatti kalandos kitérő a soproni katonai iskolában, a 40-es évekbeli egyetemi tanulmányok, a háború alatti és az azt követő – egész további építészeti felfogását is befolyásoló – dániai és svédországi „kaland”, majd a háborús romokból helyreállított várnegyed és aztán a VÁTI-ban töltött hosszú, mintegy negyed évszázadot felölelő időszak olyan gazdag élettapasztalattal vértette fel Tamást, ami párját ritkítja.

Dragonits Tamás 1924. november 13-án született Budapesten. Építészmérnöki tanulmányait 1942-48 között végezte a József Nádor Gazdaságtudományi és Műszaki Egyetemen, illetve a Budapesti Műszaki Egyetemen. A háború alatt, 1944 telén került ki Dániába – számos pályatársához hasonlóan – ahonnan Svédországba ment tovább és csak 1947-ben tért haza. Az ott töltött idő későbbi életpályáját is jelentősen befolyásolta. Megtanult svédül és egy építészirodában szerzett tervezési tapasztalatot. Hazatérését követően befejezte az egyetemet, majd a budai Várnegyed rehabilitációjába kapcsolódott be, és hosszú évekig részt vett a helyreállítási munkákban. Előbb segédtervező (FŐMTI 1949-50), majd szakosztályvezető (KÖZTI 1951-58), ezt követően a VÁTI munkatársa volt. Együtt dolgozott szinte az

összes akkori meghatározó építésszel (Metzner Lajos, Rados Jenő, Péczely Béla). A 60-as években az egész ország műemlékeire kiterjedő iroda jött létre a vezetése alatt a VÁTI-ban. Vári munkái mellett az ország számos jelentős műemlékének hasznosítási terveit készítette el és helyreállításukat is vezette. Így az Egervári, a Siklói és a Sárvári várak, a Debreceni református Kollégium mellett számos kiemelkedő templom (az Esztergomi bazilika, Pápai nagytemplom, Egervári római katolikus templom) jelzik azt a mérhetetlen tudást és tapasztalatot, amit az eltérő korszakokban épült és különböző funkciójú köz- és egyházi épületek igényeltek. A 60-as években a népi épületek átfogó vizsgálatát irányította, amit később a kastélyok és kúrák fél országra kiterjedő elemzése követte. De több város teljes felmérése és műemléki rehabilitációs terve is vezetésével készült, amelyek közül Veszprém kiemelkedő helyet foglalt el. Kiemelkedő szerepe volt a VÁTI műemléki irodájának 70-es évekbeli jelentős bővülésében, ami lehetővé tette, hogy a történeti városok helyreállítása mellett, azok kutatása, értékvizsgálata is szakszerűen történjék. Mintegy 80 egyházi épület, főként templom felújítási és helyreállítási terveit készítette el, több esetben bővítésüket is megtervezte és számos katolikus templom liturgikus terének kialakítása is nevét dicséri. Nyugállományba vonulását követően is még sokáig aktív volt. Több tucat tanulmányt írt, épület- és város rehabilitációról szóló ismertetései jelentek meg szakmai folyóiratokban, illetve társszerzője volt a *„Városépítés Magyarországon a felszabadulás után”* című, 1973-ban megjelent kötetnek.

Számos díjjal ismerték el munkásságát az elmúlt fél évszázad során. 1968-ban Ybl díjat, 1980-ban Reitter Ferenc díjat kapott. 1988-ban a „Magyar Műemlékvédelemért” plakettet érdemelte ki, s ekkor lett a göteborgi műegyetem díszdoktora is. 1994-ben „Budapestért” díj és 2004-ben Forster díj kitüntetésben részesült. 2007-ben megkapta az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság Möller emlékérmét, amivel azt a műemlékek helyreállítása során alkalmazott konzekvens felfogást ismerték el, amit Dragonits Tamás hosszú életpályája alatt nemcsak magával szemben képviselt, hanem a vezetése alatt álló és mellette dolgozó szakemberektől is megkövetelt, illetve a tervek és elképzelések kidolgozása során megosztott munkatársaival. 2011-ben Gerő László díjjal tisztelték meg. 2014-ben a Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztje kitüntetést kapott és 2015-től Budavár Díszpolgára cím birtokosa lett.

Az utóbbi években szeretettel várta otthon ismerőseit, barátait, akikkel számtalan történetet osztott meg és személyes élményei mellett az éppen folyó tendenciákról is komoly kritikát mondott. Többször szóba hozta a Várnegyed legújabb átalakításait és talmi újjáépítését, amivel egyáltalán nem értett egyet. Főként nem az utóbbi években egyes vári modern épületek sajnálatos lebontásával (Virág Csaba Országos teherelosztó épülete a levéltár mellett, illetve Jánossy György és Laczkovics László Diplomata szállója a Szentháromság tér sarkán). Többször előkerültek a féltve őrzött hosszú rajzok, az első vári rendezési terv összerajzolt alaprajzi és homlokzati nézetei, amikről elmondta, hogy később – már a 80-as években – a vári tetőtterek vizsgálatával és hasznosítási javaslatával is megbízták, de az akkori megoldásokat a felsőbb hatóságok nem fogadták el. A vár minden szegletét ismerte, hisz több mint fél évszázad kötötte őt ide. De lassan az egész országra kiterjedő városléptékű műemlékvédelmi szemlélet – már a VÁTI időszakában – a legtöbb történeti központtal rendelkező városban éreztette hatását. Nem rajta múlt, hogy a 80-as évek elején, nyugdíjba vonulásának időszakában az általa már 75 fősre felfejlesztett műemléki iroda megszüntetését tervezték, ami azért szerencsére még a 90-es évekig, az egész VÁTI megszűnéséig kitartott.

Kedves Tamás, szakmai felfogásod iskolát teremtett, ami remélhetőleg még sok szakember jövőjét fogja befolyásolni. Ez vezéreljen ezentúl hosszú utadon. Nyugodj békében.

Klaniczay Péter

Elhunyt Szekér György építész, művészettörténész

(Budapest, 1959.- Budapest, 2025. december 18.)

Szívszorító, amikor egy kortárs jó barát, évtizedeken keresztül állandó szellemi partner, kolléga távozását kell tudomásul vennünk. Vonatkozik ez most a négy hete² váratlanul elhunyt Szekér György építész-művészettörténész elvesztésére.

Szekér György a Somogyi Reneszánsz Szövetség konferenciáján, 2019-ben

A hazai és európai középkori és reneszánsz építészet egyik legalaposabb ismerője volt. Főként a rekonstrukciók területén számított utolérhetetlennek, azon belül is a boltozatok legjobb ismerőjeként tartottuk számon. Néhány kőből a komplett boltozatot tudta újratervezni. Mint minden komoly szellemi teljesítmény, az ő egyes rekonstrukciói is vitákat váltottak ki. Gondolok itt különösen a nyírbátori várkastélyra és a diósgyőri várra. Hozzáteszem, ezekben igaza volt! Rekonstrukciói vitán felül hitelesek. Helyesen találta meg az egyensúlyt az egykori feltételezhető valóság kishitűségből fakadó túlzott leegyszerűsítése és túlálmodása között.

Számomra a Vas vármegyei Gőr Árpád-kori fa várának ásatási eredményeim alapján történt rajzi rekonstrukciója volt a legkorábbi közös projekt. Terveztük annak egy az egyben történő újbóli felépítését

² A nekrológ eredetileg a <https://dnaploja.wordpress.com> oldalon jelent meg, 2026. január 15-én.

is, egy az eredeti – 1993-ban elhordott – dombhoz közeli hasonló magaslaton. Ez lett volna Európa egyik leglátványosabb, személyesen bejárható középkori fa vára.

Az ásatás résztvevői 1989-ben

Másik jelentősebb közös munkánk 2008-2009-ben a csepregi főtéri kastély műemléki kutatásának megkezdése volt, amiről kiderült, hogy magjában egy több periódusú jelentős középkori épület rejtőzik. Ennek melléktermékeként derült fény a főtéri pincék egy részének középkori eredetére is. 2020-ban terveztük a Csepreg központjának 17. századi állapotát bemutató városmakett elkészítését. Erre végül "politikai", személyes okok miatt nem került sor, ellenérdekelt személyek sikeresen megfúrták. Helyette egy giccses "vaskupola" készült, jól tükrözve támogatói szellemi horizontját és esztétikai színvonalát. Ugyanígy nem tudni, vajon lesz-e méltó utódja Gyurinak a csepregi nagy kastély tervezett régi-újja alakítása, részleges újjáépítése megtervezésében. Országosan is kiemelkedő jelentőségű műemlék épületről van szó – még ha ezzel a helyiek közül sokan nincsenek is tisztában.

Szekér György pótolhatatlannak tűnő úrt hagyott maga után. Csak remélni tudom, hogy lesz hozzá hasonló folytatója a középkori és kora újkori műemlékek kutatásának és értelmezésének. Meg talán egyszer még újra lesz magyar műemlékvédelem is!

Dénes József

Nemzeti Bizottsága 2026-ban is kiadja a Möller István Emlékérmét:

FELHÍVÁS

a 2025-ös Möller István Emlékérem adományozására

- Az Emlékérem – évente egy – olyan személynek adományozható, aki jelentős mértékben hozzájárult a magyarországi, valamint az országhatáron kívüli, a magyar kultúrkörhöz tartozó műemlékek, építészeti örökség fennmaradásának biztosításához, szolgálta tudományos, oktatási, publikációs tevékenységével a műemlékek, az építészeti örökség vagy a műemlékvédelem érdekeit.
- Az Emlékérem adományozásának nem feltétele az ICOMOS tagság, de azonos érdemű jelöltek esetén az előnynek minősül.
- Posztumusz Emlékérem nem adományozható.

Kérjük, hogy az indoklással alátámasztott javaslatokat

2025. március 15-ig írásban juttassák el Nemzeti Bizottságunkhoz:

email: secretariat@icomos.hu

postacím: H-1113 Budapest, Daróczi út 3

Telefon: +36 70 709 0813 +36 30 439 2063

A javaslatokat hat tagú bizottság bírálja el.

A Möller István Emlékérem Bizottság tagjai 2026-tól 2029-ig:

Farbaky Péter, Janotti Judit, Klaniczay Péter, Sajti Zsuzsanna, Szabadics Anita, Visy Zsolt, Vukosavljev Zorán

Eddigi díjazottak:

2024: Mednyánszky Miklós, - Rendkívüli Möller István emlékérem: Köllő Miklós. 2023: Szebeni Nándor. 2022: Mezős Tamás. 2021: Máté Zsolt. 2020: Prokopp Mária. 2019: Visy Zsolt, - Rendkívüli Möller István Emlékérem: Klaniczay Péter. 2018: Lampert Rózsa Hajnalka, - Nemzetközi Möller István Emlékérem: *Bogusław Szmygin*. 2017: Káldi Gyula. 2016: Schönerne Puztai Ilona. 2015: Dr. Gerőné Dr. Sándor Mária. 2014: Valter Ilona. 2013: Harsányiné Vladár Ágnes, - Nemzetközi Möller István Emlékérem: Wilfried Lipp. 2012: Clevené C.Harrach Erzsébet. 2011: Tahi-Tóth Nándorné, - Rendkívüli Möller István Emlékérem: Winkler Gábor. 2010: Ágostházi László DLA. 2009: Balogné Ormos Ilona, - Jubileumi Möller István Emlékérem: H. Nándori Klára, Dávid Ferenc, Radványi György, - Nemzetközi Möller István Emlékérem: Szabó Bálint. 2008: Szabó László, - Nemzetközi Möller István Emlékérem: Alexander Balega. 2007: Dragonits Tamás. 2006: Vukov Konstantin. 2005: Koppány Tibor. 2004: Örsi Károly. 2003: Fejérdy Tamás, - Nemzetközi Möller István Emlékérem: Christoph Machat. 2002: Détsky Mihály. 2001: Zádor Mihály. 2000: Román András. 1999: Horler Miklós. 1998: Szakál Ernő.

Előjegyezhető 2026. évi programok

Március 11 – 13.	Fiatal Műemlékvédők Fóruma Fertő-Neusiedler See kultúrtáj világörökségi terület
Április 17.	Műemléki Világnap Fertőd, Eszterházy-kastély
Április 24.	Történeti tartószerkezetek felújítása konferencia Győr
Május 15.	XXXVI. ICOMOS Közgyűlés PPKE BTK
Július 5 - 9.	56. RAMNYE
Szeptember 18.	Kulturális Örökség Napjai megnyitó Pápateszér
Szeptember 19 – 20.	Kulturális Örökség Napjai
Szeptember 24 – 26.	XXV. Békési Népi Építészeti Tanácskozás Békés

Idén is kérjük a műemlékvédelem minden barátját, hogy személyi jövedelemadója 1% - ával támogassa az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottságot.

Elnevezés: ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság Egyesület
Adószám: 18083897-1-43

Felajánlását köszönjük!

**ICOMOS Híradó,
a Magyar Nemzeti Bizottság közleményei**
Szerkesztőség: H-1113 Budapest, Daróczi út 1-3
Telefon: +36 70 709 0813, +36 30 439 2063
E-mail: secretariat@icomos.hu
Honlap: www.icomos.hu
Kiadja az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága
Felelős kiadó: Dr. Veöreös András

HU ISSN 2062-4964 (Nyomtatott)

HU ISSN 2062-4972 (Online)

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság egyéni és jogi tagságával járó előnyök:
- informáltság a műemlékvédelem hazai és nemzetközi híreiről, eseményeiről, pályázatairól, ösztöndíjairól, stb.
- az ICOMOS elektronikus körlevelek, az ICOMOS honlap (www.icomos.hu), az ICOMOS Híradó és az ICOMOS News/Nouvelles ICOMOS révén
- ingyenes vagy kedvezményes belépésre jogosító tagsági kártya a világ számos múzeumába, műemlékébe, romterületére
- az UNESCO/ICOMOS Dokumentációs Központjának szabad használata